List 42. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 17. oktobra 1866.

Gospodarske stvari.

Kako ravnati, da se na novo vsajena sadna drevesa primejo?

O tem piše skušeni vrtnar E. Lukas tako: Nove korenine pri presajenih drevesnih sadikah se naredijo, kakor pri drugih rastlikah, edino po redilni snovi, ktera je v deblu ali porobku skrita, kakor hitro more korenina svoje popke ugodno odganjati. Po tem takem morejo le tista mlada drevesca dobro koreniniti, ktera imajo obilo nakupičene redilne snove. Mlada sadna drevesca morajo tedaj že pred presajanjem v dobri, močni zemlji*) rasti, da potem redilne snove, ktera je rastlinam jako potrebna, morejo iz zemlje srkati in v-se nabirati. Drevesa, ki so rastla na slabi, plevelnati, nezmožni zemlji, ktera niso bila okopana in oskrbljena, kakor je treba, se ne razrastejo vspešno niti v dobri, niti v manj dobri zemlji, — zaostajajo v rasti in vsahnejo rada po krajšem ali daljšem bolehanji.

Kdor drevesca za presajanje kupuje, ta naj pazi na to, da taka dobí, ktera so rastla v dobri in vrlo obdelani zemlji. Korenina, deblo in vrhovišče (krona) kažejo na tanko, kakošna je bila zemlja v drevesnici, v kteri so rastla drevesca. Lisasta in lišajasta debla, ktera niso nad koreninami debeleja, kakor pod vrhom, — vrh, kteri je po trikrat ali večkrat prirezan, da bi deblo močneje postalo, — korenine, ki imajo nekoliko rogovilastih rogljev, pa nič stranskih koreninic: to so znamenja nezmožne in slabo obdelane zemlje, iz ktere se med 100 presajenimi drevesci jih komaj 50 prime, pa še ta večidel slabo rastejo.

Paziti je treba potem tudi na okolščine, ktere pospešujejo vpodobljenje in rast koreninskih popkov. Korenskini popki pa niso oni, ki se naredé na korenini in odrastke poženó (to so debelski popki, ki se po posebnih razmerah na koreninah naredé), ampak tisti so majhni šterclji iz nakupičenih piskerčkov, kteri kožo korenin prederó in kot koreninice rastejo. Take koreninice izrastejo najraje v rahli, napojeni zemlji, nerade pa v trdi suhi ilovici. Ogeljno-kisli vlažni zrak v dotiki s koreninami pospešuje rast koreninskih popkov, iz kterih korenine izrastejo. Po tem zraku nastaja v rahli zemlji nežna gorkota, ktera razkrojí počasi vse v zemlji skrite organične ostanke.

*) Nekteri sadjerejci sicer nasprotno trdijo, rekoč, da iz slabe zemlje vzeta drevesca se toliko bolje čutijo v dobro zemljo presajena in tem veselejše rastejo; al to je napak misel; kajti gotovo je to, da že mlado drevesce mora močno, krepko biti; če ne, nima moči za pozneja leta. Da bode drevescu iz slabe zemlje presajenemu bolj všečno na dobri zemlji, to je gotovo; al če je revče hiralo popred, tudi ne bo tako čvrsto rastlo, kakor bi, če bi bilo krepko izrejeno. Pis.

Redilnih rečí, po kterih se nareja ogeljnokislec, je dobro pridevati sadnim drevescem, ktera so sploh pripravna za rast; izbudijo se mišice, koreninski popki se narejajo in iz njih izrastejo nove koreninice.

Dobra pripomoč, da se drevó naglo in gotovo ukorenini, je ta, da se plitvo, to je, ne pregloboko vsadí, — da se tik korenine dene zgnojene prstí (tnalovine), pod koreninsko krono pa ječmenovega ali ovsenega semena, čegar kalilna gorkota jim je ugodna, — da se debela korenina ovije z mahom ali z volnato cunjo, in da se med koreninsko krono dene nekoliko trohlenega mahú.

Ko si pri presajanji vse to storil, potem moraš še drugo skrb imeti. Tako se zemlja okoli drevesca ne sme vteptati, da so trda tla okoli drevesa, kajti to je škodljivo, — zalivanje poredoma pa mnogo koristi. Potem je tudi dobro, ako se zemlja okoli posajenega drevesca pokrije s steljo, s strohljevino, s čreslom, da ostane pod njimi vlažna in rahla; vse to pomaga, da se drevesca rajše ukoreninijo. Ako so drevesca posajena na gorkem, suhem kraji, kjer navadno burja ali sever brije in se je tedaj bati, da ne bi muzga izhlapela, tedaj je koristno, da se deblo do šopa s slamo, mahom ali bičjem povije.

Tako naj dela vsak, kdor se s sadjerejo pečá, in gotovo se bodo drevesca, ktera so iz dobre močne zemlje izrastla, prijela in čvrsto rastla.

Vatroslav Žabjekar.

Gospodarske novice.

* Doljne-avstrijska drevesnica v Klosterneuburgu poleg Dunaja (Obst- und Weinbauschule in Klosterneuburg bei Wien) je izdala imenik žlahnih trt, sadnih dreves (pritlikovcev in visocih), ktere prodaja po nizki ceni. Posebno veliko ima jablan visokih po 20 krajc. in pa hrušek pritličnih, na kutinah požlahnjenih po 10 krajc., češenj po 20 kr., pritličnih marelic, breskev in češpelj po 10 kr. Tudi cepiče jabelčine, hruševe, češpljeve, češnjeve, marelične prodaja, ako se jih več vzame, po 1 krajc. Ker se cepiči režejo pozimi in zgodaj spomladi, treba, da si jih kmali naročí, kdor jih dobiti želí.

* Sekretni gnoj v Londonu. Med neštevilnimi družbami na akcije se snuje ravno zdaj nova taka družba na akcije pod imenom „Metropolis Sewage and Essex Reclamation.“ Dozdaj je blato človeško iz záhodov (sekretov), čegar vrednost slavni kemikar Liebig ceni na 2.500.000 šterlingov, to je, na 25 milijonov goldinarjev, teklo po kanalih v reko Themse in odtodi v morje, — in je bilo po takem zgubljeno za kmetijstvo. Zdaj ta gnoj po nalašč napravljenih kanalih nabirajo v hraniliščih (reservoarih), kjer ga omenjena družba hoče

podelanega prodajati, en del pa izpeljati v grofijstvo Essex, kjer ob bregu leží 7000 oralov neobdelane peščene zemlje. Že je za to in še druga započetja dobila dovoljenje državnega zbora in velikomestne županije. Izdala bo akcij (delnic) za 21 milijonov gold. Ker so stroški vse te naprave prevdarjeni na 24 milijonov, bi utegnile delavnice po 45 odstotkov (percentov) dobička donašati, ako se gnoj prodá po Liebigovem prevdarku. Povsod tedaj so začeli s tem, da bi človeški gnoj spravili v denar, ki se dozdaj zgublja na izrečeno škodo kmetijstvu. Ne zaostajaj tedaj tudi Ljubljana in nobeno drugo mesto, ki zdaj še zgublja po nečimernosti velike kapitale!

Popotne opazke na Krasu.

Potovanje nekdaj trudljivo in drago, je sedaj, kodar so železnice izpeljane, lahno in cenó. To marsikoga spodbode, da se po svetu ozrè, zlasti, kjer se mora v kratkem času videti brez truda veliko. Vendar pa človeka še najbolj mika tjè, kjer je zibelka njegova tekla, kjer je prva mlada leta preživel. Tù ga vsaka tudi mala stvarca spominja preteklih let. Ako vidi, da je kaj lepše in bolje postalo, veselí ga to, — žali pa ga, ako vidi, da to in uno hira in peša, in srce ga žene, da rad svetuje, kako bi se dalo spraviti na bolji stan.

Tako tudi mene mika včasi ozreti se po milem Krasu, kodar sem nekdaj jagnjeta pasel. Veliko se je predrugačilo; nekdanji bogatini so obožali, siromaki so si opomogli; nekdanji lepi borštje so zapravljivim in brezskrbnim lenuhom po morji splavali, nekdanje goličave so se pa s pripomočjo delavnih in skrbnih gospodarjev z nadepolnim hrastjem obrastle; zemljišča pridnih gospodarjev so z lepo izpeljanim zidom ograjena, kolikor mogoče po vrhu ležečega kamenja očiščena; brajde pogostoma zasajene z večidel zgodnjo črnino, namesti nekdanjega gnjeta in debelega rofoža, dajejo preljubljeno in dobro kapljico terana, kteri pomaga čez vse Kraševcem na noge.

Sadnega drevja, zlasti češenj, je veliko videti; škoda! da za pomnoženje češpelj malo skrbé, dasiravno rade rastejo, dobro rodijo in prinašajo posebno dober sad, ki se lahko v denar spravi.

Pogosto popraševanje Goričanov po murvovem perji je v Kraševcih vnelo veselje do murvoreje; vendar kamor se pogleda, je še veliko priličnega prostora za murve, zlasti pri cestah, od kodar se lahko cestna voda in blato (kasaliž) napeljuje, kar murvam rast močno pospešuje.

Na Krasu je tudi posebno ugoden svet in zrak za hruške in jablane. Po velikosti, barvi in okusu se na prvi pogled loči sadje od sadja drugih krajev. Kraško sadje je čez vse! Za tega del kaže skrbeti, da se sadno drevjiče priravná, kar ni težavno. Kraševci! posnemajte vedenje Dutovljanov v tej zadevi, ki so si napravili lep saden vrt iz revnega skalnatega pašnika. V kratkem jim bode dajal obilo drevjiča za presajo. Sploh je iz vsega pri Dotovljah spoznati, da, kar se počne, vse kaže na prizadetje, da bi napredovali v kmetijstvu. Pa nekaj sem pogrešal, in to je: akacev (akacij), ki bi Kraševcem gotovo v kratkem pomagali iz velike zadrege. Akac raste naglo; drevce dá v 3 letih močno rahlo, in iz štora jih izraste v tem času še več. Dobra podpora bi bili za pomnoženje brajd! Le blizo njiv nikar akácev saditi; sicer jih bo kmalu vsa njiva polna, ker se zaplodijo po dolgih koreninah in po semenu, da je groza. Za grajo pri senožetih je pa akac kaj dober; on gradí dobro in dajè mnogo lesá.

Kar pa na Krasu močno očí žali, to so s kamenjem nasuti goli spašniki (gmajne). Kraševci saj ste vendar že vsi skusili, da se taki pašniki naglo z raznim drevjem in grmovjem zarastejo, ako so le zagrajeni, da le živina mladičevja ne omuli! Vsem je tudi znanó, da veliko veliko kamenja in griže po vrhu leží, ki zatira travo in druge rastline za klajo.

Ako bi se sosedje lotili tako površno kamenje potrebiti, izrastlo bi na tako otrebljenem pašniku na pol in tudi še več paše, — in tako bi bilo mogoče en del gmajne od paše odločiti in nekoliko let pustiti, da drevje in grmovje odraste, pašeči živini bi se pa vendar nič ne prikrajšalo. Tako obraščen pašnik bi potem gotovo več paše dajal kot goli, kjer ob hudi suši vse zgorí. Po tej poti bi Kras v malo letih tisti obraz razgubil, ki očí žali in o kterem ptujci vedó toliko povedati, ter se čudijo, kako je ljudém mogoče, na taki puščavi živeti; pameten, delaven in skrben Kraševec pa vse drugače ceni svojo zemljo; na svoja ušesa sem slišal trditi sedemdeset let starega kmeta, da dobremu gospodarju tudi na Krasu more dobro izhajati in da mu ni treba praznega trebuha po svetu nositi, ako le posebne nesreče nad-nj ne pridejo.

Trta je letos srednje obrodila, zraven je pa tudi bolezen zlasti raztresence močno poškodovala; vendar kar bode vina, dobra bode kapljica, ker se s trganjem dolgo odlaša. — Ajda je letos na vso moč bogata, pa tudi čbele so bogate; toda od drugih krajev brez števila pripeljane tujke so domače skoro popolnoma oropale in zatrle, brž ko je začelo paše primanjkovati. Dosto očiten dokaz, kamo pripravi domače čbelarje z veliko nadušenostjo v deželnem zboru zagovarjana „prostost čbelne paše!“ Dr. Jož. Orel.

Zgodovinsko-politične razprave.

Avstrija v različnih dôbah.

(Konec.)

3. *Avstrija od leta 1866 in naprej.*

Nasledki nesrečnega boja pri Kraljevem Gradcu, ko je pruska vojska v kratkih sedmih dnevih popolnoma ob tla djala našo armado, osnovali so Avstrii novo dôbo, in to je ta, da se ima, stopivši iz nemške zveze, ozirati in skrbeti le za svoje narode, da se ojači v notranjstvu po vpeljavi vsem narodom pravičnega ustava in po povzdigi duševnega in materijalnega napredka, da tako postane jedro zdravo, da je, na kratko rečeno, Avstrija za Avstrijo.

Taka Avstrija bode močna in strah vnanjim sovražnikom.

Kako pa osnovati tako Avstrijo? O tem si stojé dandanes tri forme nasproti: centralizem, dvalizem, federalizem.

Centralistična forma bi tadaj bila na pravem mestu, ako bi v Avstrii bival le en narod, dvalistična forma pa tadaj, ako bi bivala dva naroda, kajti dvalizem ni druzega nič kot centralizem — na dva kampa.

Vsakdo, ki Avstrijo vidi, kakoršna je, lahko previdi, da národna lega Avstrije zahteva federalizem, to je, da se glavitne, vsem njenim deželam edino-skupne zadeve, kakor so finance, vnanje razmere, vojska in občno trgovstvo, opravljajo z državno vlado v enem, občnem državnem zboru, vse drugo pa, da si vsak narod oskrbljuje na domačem, deželnem zboru. Tedaj bi ali deželni zbori ali pa narodi neposredno pošiljali v Beč (na Dunaj) poslance za te glavne, občne zadeve; kar pa se tiče upravnih, sodniških, šolskih in druzih domačih zadev, o tem bi odločevali deželni zbori. Gotovo ta način nikakor ne bi slabil naše države, ker bi imela

v svojih rokah jedro državno, ampak po takem bi še le svaji in prepiru narodov moglo biti konec.

Al ker vsaka reč na svetu ima svoje slabote, ne smemo zamolčati, da bi po takem slaba bila za vsako premajhno zemljo; to bi se posebno pri šolskih zadevah čutilo; zato bi koristno bilo, da se napravijo nekaj veče skupine ali grupe, kakor na pr. Česka, Moravska in Šlezka skupaj, ravno tako cela Galicija in Bukovina; vse slovenske zemlje skupaj; Nemci srednje in zapadne Avstrije skupaj itd. Ne vem, kako se more reči, da taka skupnost ne bi bila mogoča; saj že zgodovina nam kaže, da — kakor se tiče na priliko, slovenskih dežel — so po dve ali tri bile skupaj ter so imele svoje vladino središče zdaj v Gradcu, zdaj v Ljubljani, zdaj v Trstu.

Al ta program Nemcem in Magjarom ni po volji. Nemcem ni, ker še jih mnogo zmiraj le sanja o centralizacii, to je, da bi vse narode še dalje držali pod svojim gospodstvom. Magjari pa, kteri na vzhodni strani ravno tako, kakor Nemci na zapadni, gospodujejo toliko nemagjarskim narodom, naslanjajo se na svoj ustav od l. 1848. Al kar nas ste učili l. 1848. in 1849., to bi kmalu se zopet ponovilo, ako bi vlada vpeljala magjarski ustav brez velikih sprememb. Déak je na poslednjem magjarskem deželnem zboru izdelal načrt o unih zadevah, ktere bi Magjari velikodušno (!) hoteli sè zapadno stranjo Avstrije imeti skupaj; posebno se tù praša o denarnih ali finančnih zadevah; Déak hoče, da v ta namen ogerska krona, to je, magjarski deželni zbor po potrebi, tedaj ne vsakega leta, v državni pošilja 50 mož, in zapadna stran tudi 50 mož; ti pa ne bi kakor parlament, to je, kakor državni zbor se razgovarjali med seboj, ampak pismeno, tedaj kakor dve kancelarii (!), in če se ne bi mogli zediniti o kterem predmetu, ima odločiti — kralj, to je, vlada. Kako čuden ustav — vprašam — bi bil pač ta? To ne bi bila naprava za državo, ktera še hoče živeti za naprej; čisti dvalizem pa, ki ne priznava druzega skupnega kakor osébno zvézo po istem vladarji, je gotova smrt Avstrije; ko bi le prvikrat pihnil vnanji politišk vihar, al pa bi nas zopet užugal Prus, Lah, Francoz ali Rus, kmalu bi jej odkljenkalo za vsegdar!

Minister Belkredi — pravijo — da se pogaja z Magjari; al da dosedaj se ni nič dognalo. Nekteri Slovani ga dolžijo, da zanemarja njihove zadeve in njihovo narodnost. Lahko, da je tudi kaj resnice na tem; ali pa niso morebiti nekaj krivi Slovani sami in njihove okolnosti? Ali mar že imamo skupen avstrijsko-slovansk program? Žalibog, da ne!

Ko so Magjari videli, da so se gibati začeli tudi posamni narodi slovanski, za gêslo so si napisali „historičko pravo.“ Kaj jim to znamenuje? To, da oni hočejo vse zemlje in narode v svoji oblasti držati, ki so od nekdaj pod ogersko krono, tedaj Slovake, Rusine, ogerske Rumune, Hrvaško in Slavonijo in srbsko Vojvodino. Al s tem se ne vjema prisiljena zveza z Erdeljem, ki je čez 300 let bil za-se! Kaj je to tudi „historičko pravo“? Če je ta zveza, izrečena junija meseca 1848., preklicana 1863. in zopet izrečena o početku letošnjega leta, zveza historična, je pač tudi historičen protest Hrvaške zoper magjarsko zvezo, ki je izrečen istega leta in potrjen po kralji leta 1850. Al pri tej priliki pokazali so Magjari, da so mojstri politike, ker po tem novokrščenem — historičkem — pravu so na led napeljali posebno nas Slovane, in mi smo jim drage volje tekli na ta gladki tanki led. V čem neki je podobna historička lega Poljakov, Slovencev, Hrvatov in Čehov? Ne najtanjša nit v zmislu historičkem nas ne veže med seboj. Od onega časa vidimo Slovane razkropljene; Čehi morajo zahtevati česko krono (in na njihovo srečo bila je precej lepa in obsežna); Poljaki ne vejo, kaj bi s historičkimi pravicami kakor avstrijski Slovani počeli; vendar pa zahtevajo že od poprejšnjih časov, da gališki Rusini ostanejo v podložni zvezi ž njimi, kakor stojé od leta 1594., zoper ktero zvezo pa Rusini že od 1599. leta, vidé nasledke njene, zmiraj protestujejo hudo in živo. Ali imajo z galiciško politiko kaj podobnega Čehi, ali trojedna Kraljevina? Slovenija? Slovaška? srbska Vojvodina? Vsaka od njih ima posebno lego, samo da ji historična hudo malo pomaga, kar se tiče narodnosti. Nemci so gospodovali Slovence po historičkem pravu, Magjari Slovake, Hrvate in Srbe; Hrvatje imeli bi se otresti magjarske zveze, ako hočejo narodnost svojo razvijati, in — Slovenci? Narodna naša historija je hudo mlada, stara pa nam je le preveč znana; razdeljeni smo na toliko koscev, da nobeden za-se ni životen; ako nam ostane ta podlaga, životarili bomo, kakor smo životarili dozdaj, da se nam je pod očí očitalo, da „vso našo literaturo lahko na enkrat pod pazduho vzameš.“ Saj tudi vidimo, da še celó novine, ki se pišejo v slovanskem duhu, kakor na pr. praška „Politika“, ne vejo kaj druzega svetovati nam, kakor da se zgubimo v nemškem morji, ali pa da si pomagamo, kakor koli si znamo! Zato sem gori rekel, da so Magjari kaj dobro računali, ko so nas avstrijske Slovane peljali na „historički“ led.

Ta razdrobljenost Slovane slabí tako hudo, da so izgubili za Avstrijo tisto konservativno moč, s ktero so leta 1848. in 1849. delovali dosti zdatno. Vendar smešno je — ako bi tako hudo žalostno ne bilo — kako se ravno pred našimi očmí Magjari, Nemci, Lahi in še celó toliko zaostali Grki in turški Rumuni zlagajo po narodnem gêslu, mi avstrijski Slovani pa smo koj panslavisti, če le mislimo na narodnost svojo! Žalostna resnica pa je tudi, da se še sami lovimo eden za enim, drug za drugim, tretji za tretjim geslom, vsi skupaj pa si le kopljemo sami politični in narodni svoj grob! — Ko bi se tedaj Slovani sami ne bili v tem tako raztepli, vlada bi danes menda imela v naši narodnosti neko podlago za dalnje delovanje; kakor pa je sedaj, mora obupati naravno o tem, da smo ji mi kakošen veljaven in bistven faktor za snovanje nove Avstrije.

To so moje misli o federalizmu, dvalizmu in centralizmu avstrijskem. Ne koristi Avstrii stalno, kaj druzega, kakor le federalizem; al nikakor oni federalizem, po kterem bi se to, kar Magjari prenapeto zahtevajo za se, dalo vsakemu narodu avstrijskemu; to bi bil gotov Babilon ali pa ples na severno-nemški znani gori; to bi bil gotov razpad Avstrije, in ta bi pokopal Čehe, Slovake, Slovence, in gotovo za več časa tudi Hrvate, dasiravno pravijo, da malo kdo od njih sanja o tej nevarnosti.

Federalizem, ki ga mi Slovenci zagovarjamo, je federalizem na podlagi oktoberske diplome, vendar tako ga razumevši, da se, razun imenovanih občnih in skupnih zadev, ostale razvijajo na domačem, in bolj obsežnem deželnem zboru.

Slovansko slovstvo.

* Janežičev „Cvetnik.“ — Po nasvetu učiteljskih zborov goriške in ljubljanske gimnazije in više realke ljubljanske je visoko c. k. ministerstvo „Cvetnika“ I. del za berilo v nižih razredih naših gimnazij in realek potrdilo. Ker je prvi natis tega dela razun 10—15 iztisov že ves razprodan, izide za šolsko rabo do srede tega meseca drugi nekoliko popravljeni natis. Posamezni sestavki so se sèm ter tjè v besedi še nekoliko bolj olikali, 10—12 se jih je pa z drugimi, za

šolo bolj prikladnimi spisi zamenilo. Izide pa drugi natis v založbi Ligelove knjigarnice v Celovcu do srede tega meseca; če bi pa trebalo, utegne se prvi razdelek (1—6 pol), že razposlati. II. del Cvetnikov pride v teku prihodnjega leta na svitlo; v njem se bode napredovalo, kar se je v prvem pričelo. „Glasnik.“

* Matica slovaška. — 12. dne septembra meseca je bila 4. glavna seja slovaške „Matice“, h kteri je prišlo iz vseh strani okoli 300 domorodcev. Njeno premoženje od leta do leta bolj narašča, tako, da šteje sedaj že 57.682 gld. 84 kr., kar daje na leto 3273 gld. 94 kr. obresti. Med knjigami, ki v kratkem zagledajo beli dan, so: II. in III. tečaj matičinega „Letopisa“, 2. natis 1. dela „Čitanke“, „Ovocinár“, Čulenova „Počtoveda“, „Národni kalendar za l. 1867“ in „Spomenica“ tristoletnice N. Šubič-Zrinskega.

Ozir po slovanskem svetu.

Etnografična (narodopisna) razstava v Moskvi na Ruskem.

(Konec.)

Razložili smo tako svojim čitateljem vse precej na drobno, česar želí odbor, da se pošlje v Moskovo v razstavo. Rekli smo že iz začetka, ako se Slovenci udeležujemo razstav v Parizu, Londonu, Hamburgu itd., da je treba, da se udeležimo tudi slovanske izložbe v Moskovi, kakor se bojo udeležili, kolikor je po časnikih nam znano, tudi Hrvatje po družbi jugoslavenske povestnice, Slovaki po Matici itd. Ali bi samo mi Slovenci zaostali? Slovenski narod, imeniten po svojem jeziku, je sploh poslednja leta si pridobil tisto važnost, ktera mu gré pred svetom, tedaj ne sme zaostajati nikjer.

Vprašanje je le: ali pa imamo kaj tacega zanimivega, da bi vredno bilo, da se pošlje v razstavo, v kteri bode konkuriral vès slovanski svet?

Ako rodoljubi slovenski še enkrat preberó, kaj vse se bode vzelo v izložbo, našli bodo, da imamo dokaj gradiva za-njo, in da posebno národne naše nošnje iz Kranjskega, iz Primorskega, iz Ziljske doline itd. bojo vredne zastopnice slovenskega naroda, pa tudi hišno opravo, hišno orodje itd. imamo, ki so gotovo zanimivi predmeti.

Naj se tedaj v vsakem kraji domovine naše, kteri ima v kakoršnem koli oziru kaj lastnega posebnega, loti saj po eden rodoljub, da nabere obleko ali kaj druzega po danem popisu in pošlje prihodnji mesec na Dunaj pod adreso, ki je bila v zadnjem našem listu naznanjena. Ker je odločno rečeno, da obleka in vsaka druga stvar naj bode prav taka, kakoršna je med narodom navadna, ne olepšana in ne prenarejena, tudi stroški ne bojo strašili slovenskega rodoljuba.

In tako se nadjamo, da tudi slovenske dežele bojo vsled narodne vzajemnosti vredno zastopane v slovanski izložbi.

Ozir po svetu.

(Prečudna oporoka.) Nedavno je umrl v Filadelfii v severni Ameriki bogat mož; njegova oporoka (testament) glasí se tako: „Da se hvaležnega skažem svojemu psu Epamiondu, ker mi je enkrat življenje rešil potegnivši me iz vode, da nisem utonil, in da mu ob enem zavarujem dobro življenje, odločujem to, da bode moja bivša gospodarica Petty hraniteljica, braniteljica in mati temu psu, velikemu dobrotniku mojemu. Od dne moje smrti naj dobiva ona vsak dan za svoj trud 75 frankov (frank 24 kr. našega srebra). Ta njena plača traja samo tako dolgo, dokler bode pes živ. V mesecu njegove smrti ima ona dobiti vsak dan 613 frankov, — na dan smrti vsako uro 1250 frankov, — poslednjo uro njegove smrti vsako minuto 1875 frankov, in poslednjo minuto milega mi psa 2500 frankov vsako sekundo. Gospodu notarju nakladam dolžnost, da izpelje to oporoko.“ — Poslednji mesec po takem bo dobila gospodarica Petty 310.890 frankov, ako pa mesec ima 31 dni 311.503 frankov, povrh pa še penzijo. — Takega psa živiti in varovati bi pač marsikdo želel! Škoda, da ni več tacih — oporočnikov.

(Kolere domačija.) Kolera ali „kratelj“, kakor ji Hrvatje pravijo, je v izhodnji Indii domá, in sicer okoli potoka Ganges-a, kjer je polno velicih močvirjev, kamor potok nanaša razno nesnago, kakor mrtva trupla ljudí in mrhovíno, pa tudi mnogovrstne gnjile ostanke rastlin. Vsi ti nanósi vsled silne poletinske vročine tukaj zeló hitro gnjijejo in potem zrak in vodo cele okolice kužijo. Vsled vsega tega in vsled druzih še neznanih okolnosti imajo tukaj kolero neprenehoma kot udomačeno bolezen blizo tako, kakor mi mrzlico (zimico). Zato izhodnji Indijanci to bolezen poznajo že od starodavnih časov. Vendar je prvikrat še le 1817. leta tam tako morilna kuga postala pobravši toliko ljudí, da se v obče misli, da je še le 1817. leta prvikrat se pričela. Posihmal se je ta kuga čedalje bolj skozi 15 let po celem svetu razprostirala in je od leta 1830 *) se tudi v Evropi širiti začela, kjer je zdaj že večkrat bila in kamor je preteklega leta vnovič dospela. — Dosedanje skušnje res tudi kažejo, da kratelj ni pri nas domača bolezen; rojstni kraj njen je, kakor smo gori rekli, izhodnja Indija okoli reke Ganges-a, kjer se po gnjilini mrtvih trupel in rastlin neka posebna kužnína izcimlja, ktera je v stanu človeka okužiti. Skušnje pa dalje tudi to učé, da se v človeka, ki je za kolero zbolel, in to najbolj v čevah njegovih napravlja enaka kužnina, ktero nalezejo potem drugi ljudjé, ki imajo nagnjenost do tega, da se jih ta kužnina prime, drugih pa ne. Ko pa je kolera dospela v kakošen kraj, kaže nam že zrak, da mora tak kraj neko posebno pripravljenost imeti do te kužnine, sicer bi si ne môgli razjasniti tega, odkodi da to pride, da v takem času po sto in sto ljudém, ki vendar, ako se varujejo, za kolero ne zbolijo, po trebuhu kruli, jih ščiplje ali celó na drisko dere. Ker je neka posebna, pa neznana miazma takrat v zraku, kolero v tacih krajih, kjer je domá, imenujejo „rumeni zrak.“

Kaj pa bo nam nauk iz vsega tega?

Ker zdaj vemo, odkodi se v Indii kolera dela, naj nam je snažnost v hiši in okoli hiše ob času kolere prva skrb. Vse, kar dela smrad, je netílo za kolero.

Ker pa dalje tudi vemo, da v izmetinah, ki pridejo iz čev bolnikovih, je največ kužnine, zato je treba, da se ti izmečki hitro odpravijo iz stanovanja, pa ne mečejo nemarno na gnoj ali kamor koli, ampak se brž polijó z vodó železnega vitrijola, o kteri smo že govorili, da krotí smrad sekretni najbolj.

Dopisi.

Dieppe na Francozkem 8. okt. T. — Iz tega francozkega mesta še menda „Novicam“ ni došel noben

*) Že 1831. leta je v Ljubljani prišla na svitlo menda malo znana slovenska knjižica pod naslovom: *„Kolera. Potrebno poučenje za kmeta v vprašanjih in odgovorih.* Natisnil Eger.“ Pač resnične besede stavi pisatelj v predgovor, rekoč: „Da pa pokažete, da v Boga zaupate, morate tudi tako delati, kakor pameten človek dela, ne kakor neumna živina. V tem se razločuje človek od živine, da prevdari, kaj bi mu utegnilo pomagati ali škodovati, in da to storí, kar mu pomaga, in pustí, kar mu škoduje.“ Vred.

dopis; evo vam zato, ker se tukaj nekoliko dni dolgočasiti moram, nekoliko vrstic. Dieppe (izgovarjaj Diêp) je primorsko mesto v Normandii, prav podobno naši Reki; vendar kar se trgovine tiče, je Reka mnogo veče važnosti, akoravno ima Dieppe lepo lego in loko. Pa kaj zanimivega bi Vam mogel pisati iz tega mesta? Pač najzanimivejša je ta stvar, da, akoravno sem že precej mest obhodil, še nikjer nisem našel v nobenem tako dragega življenja kakor je tukaj. Ako bi kedaj kdo, ki te vrstice čita, se v ta kraj zašel, svetujem mu kot dober prijatel, naj ga radovednost po morski kopeli ali prijetnem zraku ne omoti, da bi se predolgo tukaj mudil. Z dobro vestjo moram vsakemu zagotoviti, da se v Londonu za polovico ceneje in boljše živí, pa še bolje v Parizu, kakor v tem gnjezdu. Mesto samo po sebi nima nič ličnega; polovica hiš v boljših ulicah in vse hiše na morsko stran, kjer so kopele, so hotêli (gostilnice). Obrtnija nikakor ni videti živa in mesto se kaže prav zanemarjeno. Večidel prebivalcev, to je, truma gostilničarjev živí se samo s tem, kar nadêre od ptujcev in popotnikov, kterih bojda mnogo le-sem dohaja v poletnem času; pozimi se gotovo nikdo za ta kot ne zmeni. Jezik francozki se tukaj še dosta dobro govorí; kdor se je dobro francoščine naučil, lahko tudi s kmeti govorí, kteri, se vé, da svoj govor bolj po normandskem narečji sučejo. Ker je moja navada, da se povsodi kolikor mogoče z ljudstvom seznanim, hitel sem toraj tudi iz Dieppa v nektere bližnje vesí. Kmečko ljudstvo je prav priljudno in prijazno, kakor so v obče Francozi; to človek najbolj čuti, kadar od angležkih bullov pride. Obleka mu je prav priprosta; kmetje nosijo zeleno-modre platnene hlače, ženske pa bele avbe; to nošo ima pa tudi mnogo ljudstva v Dieppu. Vesí so večidel kakor naše; nahaja se tudi tù mnogo s slamo kritih in prav bornih koč; vendar so vse prav v logih sadnega in drugega drevja; to pa dajè vsacemu selu zeló prijeten obraz. Sadje sem videl tukaj lepo in polno, al v Dieppu je strašno drago. Poljedelstvo v obče je videti potem, kar se zdaj po žetvi soditi more, prav dobro, pa na več krajih, bi rekel, tudi še slabeje kakor pri nas; videl sem kaj slabe pluge in našel sem na polji brane, ki niso imele nobenega železnega zobá, ampak vse lesene; v obče vendar je polje lepo obdelano; videl sem cele njive polne rdeče pese. Njive so tudi tukaj, akoravno ne tako lepo kakor na Angležkem, sè živimi ploti ograjene. Tudi ovčja reja se ne zanemarja; cele trume ovác se pasejo zdaj po njivah, ktere se potem, po ovcah pognojene, preorjejo; srednja cena lepi ovci tukaj je 25 frankov, to je, 10 gold. v našem srebru. Mnogo bolja vendar je ovčja reja na Angležkem; o tej pa hočem o drugi priliki obširnije pisati; jorkširske in linkolnširske ovce se prodajajo po 4 in 5 funtov šterlinga, to je, po 40 do 50 gld. našega srebra. Pašniki so v Dieppški okolici lepi, zato pa je tudi goveja živina kaj dobre reje. Vreme je zdaj po dolgem deževanji tukaj sopet lepo.

Iz Polja na Koroškem 13. okt. —a— Kolera v Beljaku in v okolici ne razsaja več tako hudo, kakor pred 14 dnevi. Še celó mi v naši prav zdravi dolini smo se te bolezni bali, ker je v Beljaku včasi pomrlo po 14 in še več oséb na dan in v eni vasi okolice njene (v Vasah) koj eno jutro 7. Vendar je v mestu kolera le med vojaki najhuja bila. Po dravski in ziljski dolini je vojakov zmiraj dosti; skozi Beljak skoro vsak dan potujejo in se potem po železnici dalje peljejo. — Kako hudo se učeniku godí ondi, kjer učnino ali šolski denar pri ljudéh pobirati mora, kaže vnovič ta-le primer: Učenik v Zabrdcu je dobil boljšo službo in pojde zdaj iz te fare; veliko ljudí je pa še, ki so mu učnino še celó od leta 1863. in 1864. dolžni. Ker zdaj te krajcarje, ki jih je težko zaslužil, pobira od dolžnikov, mora požirati grenke besede! Kdaj bo tedaj tudi o tej zadevi učenik nehal biti mučenik? Ako se že druzega nič ne storí za ljudske učitelje, naj se jim saj ta ravnopravnost skaže, da plačo svojo, kakor drugi učitelji, dobivajo iz kakošne kase, naj si bodi občinske (srenjske) ali cesarske, da jim ne bo treba beračiti po vaséh za krvavo zasluženi denar! Ravnopravnost! kako si vendar bridka stvar.

V Kanalu 10. okt. J. H. — Strašen ogenj je 7. dne t. m. ob osmih zvečer v Učah blizo Tmina pokončal 50 hiš; le nekoliko bolj raztresenih hiš je ostalo. Ljudje so sicer na vso moč si prizadevali, da bi bili pogasili grozni plamen; al veter je vstal, in bolj ko so gasili, tem huje je gorelo — do popoldne druzega dne. Nesreča je taka, da celó premožni ljudjé uboge vasí morajo zdaj vbogajme prositi. Bog pomagaj!

Iz Senožeč 8. oktobra. M. — Prišla je včeraj k meni ženica z listom v roci, prosé: naj ji kažem, kaj da je? Pogledam list, pa vidim, da ji je pri okrajni gosposki dan obravnave prestavljen — to je bilo po talijansko, drugo pa po nemško pisano. Al ni zopet v tem malem velik dokaz, kako stojí z ravnopravnostjo slovenskega jezika? — Veselejša novica pa je ta, da novi naš župan vse lepo v domačem jeziku piše, česar je prosti kmet zeló vesel. — Česar smo se bali zastran krompirja, to je, žalibog! se tudi zgodilo: v brdni in težki zemlji so povsodi nad polovico nakopali črnega, drugod dobro tretjino. Brkini unkraj Reke (vode) so neki ob ves pridelek. Ajda ni tako brstna, kakor smo se nadjali, vendar srednja letina je je; na Krasu dorastla je po več krajih nad pol sežnja visoka, in čuje se, da je jako brstna. Sedaj, tri tedne že, imamo suho, burnato vreme, kar rží, zlasti pozneje sejani, ne ugaja dobro. O kolerí v našem kraji, hvala Bogú! ni bilo ne sledú ne tirú. — Dopisniku iz Senožeč v „J. P.“ v 19. listu samo to: Kdor nima srca za materni jezik, če tudi je brez vseh drugih napák, zgubil je upljiv pri domoljubih dandanašnji. Sicer pa tehta le pametna in možata beseda, naj jo piše „fant, fantè ali fantič.“

Iz Dolenskega 10. oktobra. — „Kar je ptuje, to veljá.“ — Ta prislovica se bo menda Kranjca držala, dokler ga bode kaj. Da je to resnica, pričajo nam Lahi, kteri po vsem Kranjskem, posebno pa po Dolenskem, z grebeni na hrbtu od vasí do vasí hodijo, predivo češejo, si marsikak goldinar prislužijo, pa ga odnesó na Laško. Mora se namreč Lahu plačati goldinar, pa tudi goldinar in 70 krajc. od stota (centa). Čem več prediva v deželi, tem veča tedaj plača. Videl sem pred nekoliko leti, ko je lašk mikar, predno se je domú vrnil, zaslužek prešteval, pa okoli 90 goldinarjev v žep spravil; — lep zaslužek za dva meseca! Kranjci! mar bi ne mogli sami se tega česanja privaditi in ta denar zaslužiti; saj ste vendar prebrisane glave, in to delo nikakoršna ni copernija. Al res, da gotovo ni, da bi domač človek delo dobil, ako bi se ravno tega posla dobro izučil, ker pri nas na Kranjskem še zmiraj to trdijo: „Kar je tuje, to veljá.“ Sram nas bodi!

Vatroslav Žabjekar.

Iz Črnomlja. K. — „Novice“ rade naznanujejo svojim čitateljem, kadar dela „domačega uma in dlana“ lepšajo cerkve naše. Naj povedó tedaj, da tudi naša farna cerkev je dobila nov oltar, kterega je naredil Jernej Jereb iz Idrije, podobe pa je malal Juri Tavčar iz Ljubljane. Obá sta pokazala s svojim delom, da sta hvale vredna mojstra. Predplet pred oltarjem je iz litega železa in izvrstno delo bližnje gradaške fužine. K blagoslovljenju oltarja so prišli prečastiti semiški dekan in mnogi drugi gospodje. Da je farna naša cerkev tako olepšana, imamo se trudu častitega g. župnika in

radodarnosti naših spoštovanih faranov zahvaliti; slišimo pa tudi, da bo nemški viteški red komendni k temu tudi nekoliko pomogel. Dobro! — Tudi poddružnica sv. Duha v Črnomlji je bila nekaj popravljena; temu popravku je darilo od 200 gold. gospoda Janežiča iz Gradca na Štajarskem zdatno pomoglo; o imenu vse fare mu tù javno hvalo izrekamo.

Iz Kranjskega. *(Volitve novih županov na dalje.)* C. k. deželna vlada naznanja, da so volitve novih občinskih (srenjskih) odborov na Kranjskem dovršene tudi v naslednjih okrajih, in sicer

so v okraji kamniškem za župane voljeni: v Depali vasi France Abe, v Dragomenu France Zajec, v Domžalah Andrej Cerer, na Holmcu Jožef Šarec, v Hruševki Štefan Vrankar, v Jaršah Jernej Čedilnik, v Mengšu France Dolenec, v Mekinah Fortunat Košir, v Lokah Šimen Brlec, v Špitaliču Gregor Klemen, v gorenjem Tuhinji Martin Hribar, v Paljevčah France Vavpetič, v Porgorji Tomaž Kalinšek, v Stranjah Luka Preklet, v Suhadolih Anton Sršen, v Županjih njivah Jožef Prelesnik, v Tujnicah Luka Golob, v Vodicah Matija Črnivec.

V okraji radoliškem: v Radolici Hijacint grof Thurn-Valsasina, v Lescah Matevž Brence, v Begnjah Matija Kralj, v Breznici Jožef Pogačar iz Vrbe, v Gradu (Bledu) Matija Piber, v Gorjah Juri Zupan, v Srednji vasi Jož. Stare iz Češnjice, v Bistrici Gaspar Mencinger, v Lancovu Jern. Volk iz Brd, v Kamnigorici Albert Kapus vitez Pihelsteinski, v Kropi Janez Zupan, v Ovsišci France Stritih iz dolenje Dobrave, v Mošnjah Jan. Avsenik iz Otoka, v Predtrgu France Lotrič.

V ipavskem okraji: v Budanjah posestnik France Koren, v Erzelji posestnik Jernej Skarec, v Gočah posestnik France Vidrič, v Ložah grajščak Jožef Majar, na Planini posestnik France Žvokelj, v Podkraji posestnik Matevž Frkman, v Podragi posestnik Janez Lozej, na Slapem posestnik Jožef Frjančič, v Sturji trgovec Janez Difranceski, v Vrabčah posestnik Peter Jelerčič, v Ustji posestnik Dragotin Bačar, v Št. Vidu posestnik Andrej Kopačin, v Ipavi posestnik Jožef Ketè, v Colu (Podvelbu) posestnik Andrej Rovan.

V okraji planinskem: v Planini Alojzi Perenič, v Cerknici Adolf Obreza, v Begnjah France Hren, v Cirkovski vasi (gor. Logatcu) Matija Milavec, v dolenjem Logatcu Jožef Brus, v Hotedršici Matija Gabrovšek.

V okraji senožeškem: v Senožečah posestnik Jožef Zelen, v Lažah posestnik Martin Markavčič, v Sinadolih posestnik Jožef Prhavec, v Dolenji vasi posestnik Valentin Sluga, v Britofu posestnik Janez Dekleva, v Famli posestnik Janez Novak, v gorenjem Vremu posestnik Gašpar Magajna, v Hrenovcah pivarnik in posestnik Janez Kavčič v Razdrtem.

V okraji mokronoškem: v Šent Kocijanu Matija Rorman iz Dobroske vasí, v Mokronogu Janez Rozman iz Mokronoga, v Šent Marjeti grajščak Juli Jombart, v Dolu Janez Krajšek iz Selc, v Šent Rupertu Janez Sotlar, v Trebelnem Martin Kotnik iz Ornuške vasí, v Tržišču Janez Okoren pri sv. Trojici, v Cirniku Nace Zupan iz Gradišč.

V okraji krškem: na Raki posestnik Blaž Šribar, na Studencu posestnik Matija Lisec, v Krškem posestnik Janez Gros, v Cerkljah posestnik Janez Dvornik iz Krške vasí.

V okraji kostanjeviškem: v Kostanjevici okrajni zdravnik in posestnik Nikolaj Sever, v Šent Jerneji posestnik Jožef Zagorec, v Križevem posestnik Martin Baznik, v Véliki Dolini (združena s Čatežem) posestnik France Hribar iz Jesenic.

V okraji ložkem: v Starem Trgu posestnik Martin Švajger, v Ložu mestnjan in posestnik Janez Južna, na Oblokah posestnik in trgovec Anton Lavrič iz Nove vasí.

V okraji bistriškem: v Trnovem Anton Sabec, v Bistrici Anton Jelovšek, v Knežaku Miroslav Vilhar, v Janeževem brdu Jožef Tomažič, v Jablanici Jožef Fišer, v Kilovči Anton Fatur, v Premu Jožef Žnidaršič, v Rateževem brdu Anton Barbo, v Smerji Jožef Dekleva, v Zagurji Matija Fatur, v Čelji Martin Frank.

Iz Ljubljane. Po odpisu c. kr. trgovskega ministerstva ni vslišana želja deželnega zbora, da bi se gospodarstvo s zakladom, ki je namenjen obdelovanju zemljišč (Landesculturfond), izročil deželnemu odboru; c. k. ministerstvo dodaja odpisu še to, da ni res, da bi bilo to gospodarstvo izročilo štajarskemu in tiroljskemu deželnemu odboru.

— Hranilnica ljubljanska je v včerajšnji seji sklenila, da se pod nekimi pogoji mestu posodi 100.000 goldinarjev.

— Ker se imajo šole začeti 3. dne p. m. in so se vojaki umaknili iz strelišča tukajšnjega, se je bolnišnica za kolero preselila že pretekli petek v sobe strelišćine. Bolezen pa te dni zelo odjenjuje in potem se je nadjati, da bode kugi v mestu kmali konec. Tudi po deželi ni več silna; le v Stari Loki je uni teden nekako hudo se prikazala. Mošt se tudi v Ljubljani kakor drugod po deželi ne sme točiti v gostilnicah.

— Tukajšnji trgovec gosp. Čemažar je pri ljubljanski stolni cerkvi ustanovil dvanajsti kanonikat in v ta namen vložil 20.000 gld. v gotovini. Prvega kanonika, ki se bode imenoval „Čemžarjev“, bode potem, ko presvitli cesar potrdi to ustanovo, prosto izvolil ustanovitelj sam, naslednike pa bode volil ljubljanski knezoškof, in sicer izmed treh, ktere mu predloži kapitelj.

— C. kr. finančni ravnatelj za Kranjsko gosp. pl. Felsenbrunn je ravno kar izdal popis zemljiščinih in drugih neposrednih davkov na Kranjskem z mnogimi zgodovinskimi opazkami in razjasnili pod naslovom „Statistische Tabellen über die direkten Steuern im Herzogthume Krain mit den nöthigen historischen Bemerkungen und sachgemässen Erläuterungen.“ — Drugi pot bomo iz tega popisa kaj več povedali.

— Kakor slišimo, kaže dekliška šola, ki jo bode, kakor je tudi naš „Oglasnik“ povedal, letos v Ljubljani začela gospodičina Julija Orelova, prav vesel vspeh; mnogo staršev ji zaupanje kaže in to prav po pravici, kajti gospodičina Orelova ima vse lastnosti dobre učiteljice in voditeljice; bila je tudi v Švajci, kjer, kakor vès svet vé, so najbolje ljudske šole.

— Gospoda „izpod Pohorja (?)“, ki v „Slovencu“ željo izrekuje, naj bi v slovenskem odpisovanji „ljublj. trgovsko komoro skoraj začel posnemati ljubljanski deželni odbor“, moremo potolažiti s tem, da deželni odbor ne more „komore posnemati“, ker že pred njo deželni odbor slovenski odpisuje slovenskim dopisom; al on nima navade, da bi na veliki zvon obešal kot kako posebnost, kar je samo po sebi naravno.

— Matičin Koledar in letopis se, kakor slišimo, urno razprodaja. Ta teden je prišlo iz Zagreba naročilo za 50 iztiskov. Naj se tedaj podviza, kdor ga želí! Zlasti pa rodoljubom, ki hočejo še pristopiti k Matici in plačati letnino za 1866. leto, to je do 1. januarja 1867, svetujemo, naj bi se kmalu oglasili, ako želé prejeti vse tri, meseca septembra izdane knjige. — Vsem Jugoslovanom dajemo na znanje, da g. Svetozar

Galac, knjigar v Zagrebu, vse knjige „Matice“ naše prodaja po nastavljeni ceni.

— Škoda, da nimamo več v naši kmetijski šoli izučenih mladenčev. Gosp. Magister, zdaj vodnik 5 grajščinskih posestev na Hrvaškem, želí dva taka oskrbnika (šafarja), kakor je v naši šoli izučeni Pogačnik, ki zdaj na grajščini viteza Gutmannsthala to službo opravlja. Zaslužek vsacega se šteje na 300 gld.; in ako se dobro obnaša, je služba tako stalna, da naposled dobí tudi penzijo. Znati pa mora 1) lepo orati, 2) koruzo in druge sadeže z mašinami obdelavati, 3) v živinoreji trden biti, 4) možato in mirno postopati. Kdor želí take službe, naj se obrne do gosp. J. Magister-a v Bisagi na Hrvaškem, pošta Breznica.

— Telegram v slovenskem jeziku je te dni tudi iz Dunaja došel v Ljubljano od ondašnjih domoljubov. Dobro došel!

— Ker se ne štejemo med tiste, o kterih domača naša prislovica veljá, da „zaletel peč podêre“, nismo brž iz začetka letošnjega ljublj. gledišča interpelirali ravnatelja gosp. Zöllnerja, kako stojí s pogojem njegovim zastran slovenskih iger? Al zdaj, ko je pretekel mesec dni, pa razun slovenske pesmi, ki jo je naša rojakinja gospodičina Pichlerjeva unidan lepo pela v gledišču iz operete „Tičnik“, ni duha ne sluha o tem, kar je sklenil deželni zbor, moremo poprašati: kako in kaj? Čas je, da se že kaj začne, in saj spevoigre v somačem jeziku in domačem gledišču ne spadajo v gladovito frazo „wenn möglich“, „wenn thunlich“!

— Za službo pevovodja čitalnice ljubljanske se je že oglasilo mnogo kompetentov. Zdaj gosp. V. Valenta začasno vodi pevske vaje čitalničinega pevskega zbora, ki so se začele ta mesec.

— „Južni Sokol“ praznuje svojo tretjo obletnico s tem, da napravi v nedeljo 21. t. m. zjutraj ob 8. uri izgred do cerkve na Rožniku, ter obhaja tam sv. mašo, potem gré dalje okoli hriba k Žibertu v zgornjo Šiško na zajtrk. — Sokoli se zberó ob ½8. v telovadnici v navadni obleki s sokolskim klobukom in peresom na glavi. Zvečer pa je v čitalnični dvorani prosta beseda, ktera se bo začela ob 7. uri in ima sledeči program: 1. Vvodni govor. 2. Naprej, zbor Jenkota. 3. Iz spevoigre „Jamska Ivanka“, samospev za Basso M. Vilharja. 4. Žalosten glas zvonov Riharja. 5. Veseli godec, čveterospev Heidricha. 6. Mladost, češki zbor. 7. Slep ni lep, šaloigra v 1 djanju M. Vilharja. 8. Samospev za bariton. 9. Mornarska, zbor Ipavica. 10. Jurček, čveterospev Vašaka. 11. Domovina, zbor Nedveda. — Vabijo se za ta dan vsi častiti udje Sokola in slavne čitalnice k obilnem udeleževanju. — Ob enem se naznanja, da Sokolski večerni shodi pričnó 27. t. m. in sledijo vsako saboto naprej pri Virantu.

Odbor Sokola v Ljubljani 10. oktobra 1866.

— V današnjem „Oglasniku“ je naznanjen začetek kovaške in živinozdravniške šole v Ljubljani. Dodamo temu naznanilu na mnoga vprašanja še to, da za stanovanje in živež že izhaja učenec s kakimi 10 ali 12 gold. na mesec.

— Ravno predno so „Novice“ v natis šle, nam doide naznanilo, da je trgovska in obrtnijska zbornica ravnokar gospoda Jož. Debevca in Jan. Horaka enoglasno izvolila za deželna poslanca. Volilcev je bilo pričujočih 16, in dobila sta izvoljena vsak po 15 glasov.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Izmenja podpisov, po kterih sta cesar avstrijski in kralj italijski sklenila mir, zgodila se je 12. dne t. m. Pogodba obsega 24 razdelkov; poglavitne točke so prav tiste, ki smo jih omenili že v poslednjem listu. S tem stopa tedaj italijska vlada v vse pravice in prevzame vse dolžnosti, ki jih je imela dosihmal avstrijska vlada; cesar avstrijski je dal po takem tudi iz naslova svojega izbrisati naslov „kralj lombardo-benečanski“ in je krono tega kraljestva — „železno krono“ (pravijo, da je obroč njen narejen iz enega tistih žebljev, s kterimi je bil Izveličar naš na križ pribit) izročiti dal kralju italijskemu. — Ker je iz vsega očitno, da je neko posebno prijateljstvo nastopilo mesto poprejšnjega razpora med avstrijsko in italijsko vlado, to prijateljstvo neki zeló mrzí prusko vlado. — Govorilo se je, da brž ko bode izgotovljena izmenja gori omenjenih podpisov, pride cesarski razglas, s kterim se deželni zbor ogerski in deželni zbori takraj Litave skličejo; ker pa tega oklica do danes ni, ga moremo zdaj vsaki dan pričakovati. — Iz Schönbrun-a je došlo državnemu ministru grofu Belkredi-u pismo Njih Veličanstva od 13. dne t. m., ktero pravi, kako težko so déle srcu cesarjevemu britkosti, ki so jih posebno nektere dežele trpele v nesrečni bitki severni, pa so vendar vse, in še posebno največ prizadeta Češka, prenašale silne nadloge s tako radodarnostjo in verno udanostjo in so stregle ranjenim in bolnim vojakom tako ljubeznjivo, da ukazuje ministru, naj naznani Njegovim narodom prisrčno zahvalnost, isto to pa tudi deželnim zborom o prvem njihovem shodu vedeti dá. „Kdor je v tem težavnem času — sklepa cesarjevo pismo — se žrtoval za državo, more tudi pomoči zahtevati od države, ki naj mu po pravici hitro bode.“ — Po vseh severnih krajih, ki so po vojski največ trpele, bode presvitli cesar potoval, da sam vidi in sliši, kako in kaj; najpred gré v Brno, v Pragi ga pričakujejo 20. dne t. m. — Po časnikih se pripoveduje, da se v državnem ministerstvu izdeluje načrt novega volitvenika za deželni zbor češki in gališki. Kako, da ne za vsa deželna zastopništva, ker vsa krvavo potrebujejo prenaredbe volilnega reda? — Avstrijska vlada je ruski zavoljo Gołuhovskega poslala pismo, v kterem pobija vse, kar se ji v tem imenovanji podtikuje Rusii nasprotnega; Gorčakov je s tem razjasnilom zadovoljin. — Tiskarne pravde, ki so dosihmal mirovale pod ministerstvom Belkredijevem, so se zopet začele; „Politika“ ima 14, „Narod. Listi“ 13 pravd; tudi „Pozor“ in „Sviet“ imata svoji. — Bere se, da fzm. Benedek, fml. Henikstein in general Križmanić, ki so bili v preiskavi zavoljo vojskovodstva, pridejo v penzijo. — Ni brez resnice, kar dunajski „Fremdenbl.“ piše o sedanjem politikovanji, rekoč: „Konferencija tù, konferencija tam, v Ausee-u, v Beču, v Pragi, v Gradcu itd., tucet programov, a vendar nikakoršne fuzije, ampak samo konfuzija na vseh straněh države.“ — Kolera se po mnozih krajih še huda kaže; na Dunaji vendar odjenjuje. Goveja kuga pa se je tudi zopet začela v 9 županijah na Ogerskem; zopet smo tedaj v nevarnosti. — Svét je res vès bolan. Komaj so Lahi ustanovili svoje kraljestvo, že mu napoveduje Mazzini vojsko republikansko v proglasu, ki ga je ravno izdal pod naslovom „Allianza Republica.“ — Cesar Napoleon je nevarno bolán in sicer za neozdravljivo boleznijo, ker ima kamne v mehurji. — Iz Kandije pišejo grški časniki od 2. dne t. m., da je turško-egiptiška armada popolnoma pobita; kristjani so vjeli več tisoč vojakov, ktere so izpustili proti temu, da so prisegli, ne več bojevati se v Kandii. — Cesarju mehikanskemu ni nikjer sreča mila. Ne gré mu po sreči, da bi mogel cesarstvo prav utrditi v Mehiki in cesarici se je, kakor časniki pripovedujejo, pamet zmešala. Še celó v tem ni mu po sreči izteklo, da bi bil v Mehiko dobil tistih 300 slavčekov (Nachti-

gall), ki jih je dal na Ogerskem — po 8 gld. enega — nakupiti, da bi v mehikanskih gajih te ptičke zaplodil. Ladija „Tampiko“ jih je peljala v Mehiko; al v malo dneh so skoro vsi medpotoma konec vzeli; le 17 je še živih ostalo, ki so jih v Miramare poleg Trsta nazaj peljali. Tako pripoveduje „Fremden-Blatt“ — Iz spomenice c. kr. avstrijskega poročnika gospod Haas-a v Jašu se kaže, da je kupčija našega cesarstva s Turčijo zeló živa. Gosp. Haas ceni vrednost blagá, ki se iz Avstrije v Turčijo in iz Turčije v Avstrijo vsako leto spečá, na 140 milijonov gold., to je četrti del vsega kupčijstva, ki ga Avstrija ima s ptujimi državami. Pomniti je pa še to, da iz našega cesarstva gré veliko več blagá na Turško, kakor ga pride iz Turškega v cesarstvo; 1864. leta se je blizo za 88 odstotkov (procentov) več blagá iz našega cesarstva izpeljalo na Turško kakor ga je vpeljalo.

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

a) ustanovniki:

Gospod Pleiweis Valentin, trgovec v Karlovcu . . . (Knjige naj dobiva tisti učenec kranjske gimnazije, ki je v slovenščini najizvrstniši).	50	gold.
„ Hočevar Martin, posestnik in trgovec v Krškem .	50	„
„ Globočnik Janez, nadškofov tajnik v Gorici . .	10	„
„ Tušek Vekoslav, trgovec v Ljubljani	10	„
„ Stanjko Anton, kaplan pri sv. Jurji pod Rifnikom	10	„
„ Hajšek Anton, farni namestnik na Ponkvi . .	10	„
„ Košir Janez, c. kr. okrajni predstojnik v Laščah	10	„
„ Zoričić Peter, profesor kr. više realke v Zagrebu	10	„

b) Letniki za 1866. leto, to je, do 1. jan. 1867:

Gospod Guttman Emili, doktorand v Ljubljani	2	„
„ Tomec Martin, kaplan pri sv. Petru v Ljubljani	2	„
„ dr. Poklukar Jožef, notarski koncipient v Ljubljani	2	„
Slavna soseska Dutovlje v Tomajski dekanii (plačuje gosp. Luka Tavčar v Ljubljani	2	„
Gospod Mohar Pet., kaplan pri sv. Petru blizo Novega mesta	2	„
„ Zupan Jožef, korar in stolni župnik v Ljubljani .	2	„
„ Mahr Ferdinand, lastnik in vodja kupčijske šole v Ljubljani	2	„
„ Belar Jožef, kaplan v Postojni	2	„
„ Wašer Rajko, uradnik v hranilnici v Ljubljani .	2	„
„ Rigoršek France, trgovski pomočnik v Ljubljani	2	„
„ Žakelj Miroslav, gimn. profesor na Rieci . . .	2	„
„ Starè Josip, učiteljski kandidat in modroslovec v Ljubljani	2	„
„ Ricoli Alojzi, trgovski pomoćnik v Ljubljani . .	2	„
„ Dolenec Avguštin, trgovski pomočnik v Ljubljani	2	„
„ dr. Papež France, pravdosredni koncip. v Ljubljani	2	„
„ Grablovec Jožef, fajmošter v Šent Jerneji . . .	2	„
„ Zelenec Jožef, fajmošter v Doli pri Litii . . .	2	„
„ Stavdaher Ferdinand, katehet v Trstu	2	„
„ Tomše Janez, vojaški duhovnik pri polku Maroičić	2	„
„ S. J. v Ljubljani	2	„
„ Vakavović Jaroslav, sudbeni prislužnik na Rieci	2	„
„ Linčinger Oton, trgovec v Ljubljani	2	„
„ Köstl Jož. Val., poštni uradnik v Ljubljani . .	2	„
„ Jarec Jožef, posestnik v Medvodah	2	„
„ Spoljarič Jakob, ključar v Ljubljani	2	„
„ Ahčin Dragotin, ključar v Ljubljani	2	„
„ Oblak Juri, pravdoslovec iz Tmina	2	„
„ Starè Ferdinand, pravdoslovec iz Mengša . . .	2	„
„ Cajhen Janez, kmet v Trbovljah	2	„
„ Vuk Andrej, vikar na Ptuju	2	„
„ Frk Matija, beneficiat na Ptuju	2	„
„ Majerič Maksimilijan, gvardijan pri slovenski župi na Ptuju	2	„
„ Čučko Dragotin, duhovni pomočnik pri slovenski župi na Ptuju	2	„
„ Alekšič Fidel, duhovni pomočnik in gospodar pri slovenski župi na Ptuju	2	„
„ Vršič Dav., duh. pomočnik pri slov. župi na Ptuju	2	„
„ Kranjec France, župnik pri sv. Margeti niže Ptuja	2	„
„ Simonič Ivan Nep., duh. pomočnik pri sv. Margeti niže Ptuja	2	„
Gospod Bezjak Jožef, župnik pri sv. Marku	2	gold.
„ Vrbnjak Jožef, duh. pomočnik pri Vélki nedelji .	2	„
„ Fras Jožef, duhovni pomočnik v Ormužu . . .	2	„
„ Pintarič France, duhovni pomočnik v Vildonu .	2	„
„ Bratavič Jožef, župnik v Podsredi	2	„
„ Erjavec Peter, kaplan v Kozji	2	„
„ Bobisud Janez, učitelj v slovenski Bistrici . . .	2	„
„ Čenec Gašpar, fajmošter v Šmartnu	2	„
„ Šabot Juri, kaplan v Laporjah	2	„
„ dr. Kapler Josip, okrajni zdravnik v Kočevji . .	2	„
„ dr. Rebič Juli, notar v Ljubljani	2	„
„ Skrabar Viktor, dr. zdravilstva	2	„
„ Rebec France, gimnazijalni suplent v Gorici . .	2	„
„ Naglič Rudolf, trgovec v Loki	2	„
„ Hausner Henrik, inženir v Ljubljani	2	„
„ Brence Jernej, duhovnik v Dutovljah	2	„
Vas Sušje v ribniški fari (plačuje A. Lésar v Ljubljani)	2	„
Gospod Heidrih Anton, konservatorist v Pragi	2	„
„ Schrei Tomaž, vodja više realke v Ljubljani . .	2	„
„ Debeljak Janez, kaplan v Št. Vidu pri Zatičini .	2	„
„ Sajevec France, kaplan v Smledniku	2	„
„ Pleško Dragotin, c. k. okr. aktvar v Kranjski gori	2	„
„ Dimec Ljudevit, c. k. gozdnar v Kranjski gori .	2	„
„ Triler Janez, c. k. notar v Loki	2	„
„ Kenda Štefan, fajmošter v Železni Kapli . . .	2	„
„ dr. Pustotnik Janez, c. k. okr. zdravnik v Črnomlji	2	„
Gospodičina Šupevčeva Antonija v Ljubljani	2	„
Gospod Suhec Anton, učitelj v slov. Bistrici	2	„
„ Konjari, trgovec v slov. Bistrici	2	„
Slavna knjižnica farna v slov. Bistrici	2	„
Gospod Kunej Janez, fajmošter v Čadrami	2	„
„ Pevec Janez, fajmošter v Prihovi	2	„
„ Zdoljšek France, posestnik v Ponkvi	2	„
„ Čibašek Janez, farni oskrbnik v Medgorjah . .	2	„
„ Šuster Janez, kaplan v Grabštajnu	2	„
„ J. A. . . v Ljubljani	2	„
„ J. H. . . v Ljubljani	2	„

Stari udje so plačali:

a) kot ustanovniki:

Za 2. leto: gg. dr. Steiner Ivan, dr. Krek Gregor, Kavčič Josip.

Za 3. leto: gg. Jelovšek Martin, Hiti Luka, Koder Matevž, Frjančič Jožef, Erjavec Matija, Nakus Jožef, Kopitar Mihael, Grabrijan Juri, Lampe Anton, Kosar France, Trstenjak Davorin, Ratej France, Novak Vincenci, Concilia Ivan.

Za 4. leto: g. Jeran Luka.

Za 4. in 5. leto: g. dr. Ložar Gregor, Ig. Holzapfel (doplačala).

Za 3., 4. in 5. leto: g. Škofec Janez (doplačal).

b) letni donesek:

Do 1. januarja 1866. leta: gg. Weiss France, Kurnik Vojteh, Korber Blaž, Šoštarič Jožef, Preželj Matevž;

do 1. januarja 1867. leta: gg. Šmid Matija, Pečar Janez, Tomažič Ivan, Barle Jožef, Šraj Valentin, Štupar Janez, Petrič Blaž, Košir Jakob, Vrtovec Filip, dr. Spazzapan Štefan, Kete Jožef, Bajec Jožef, Božič Ivan, Kurnik Vojteh, Strukelj France, Kragl Martin, Laknar Janez, Podobnik Ignaci, Mencinger Lovro.

do 1. januarja 1868. leta: g. Blaž Jernej.

V Ljubljani 16. oktobra 1866.

Dr. Jer. Zupanec.

Kursi na Dunaji 16. oktobra.

5% metaliki 59 fl. 55 kr. Ažijo srebra 127 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 65 fl. 85 kr. Cekini 6 fl. 12 kr.

Žitna cena

v Ljubljani 13. obtobra 1866.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 35. — banaške 6 fl. 22. — turšice 3 fl. 92. — soršice 4 fl. 10. — reží 3 fl. 40. — ječmena 2 fl. 50. — prosa 2 fl. 45. — ajde 2 fl. 80. — oves 1 fl. 60.

Loterijne srečke:

V Gradcu / na Dunaji } 13. okt. 1866: **68. 40. 77. 15. 84.** / **32. 56. 52. 87. 12.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 24. oktobra.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.